

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
до самостійної роботи студентів
з дисципліни**

«ТЕОРІЯ МУЗИКИ І СОЛЬФЕДЖІО»

**для бакалаврів спеціальності
025 Музичне мистецтво**

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка

КАФЕДРА МИСТЕЦЬКИХ ДИСЦИПЛІН

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
до самостійної роботи студентів
з дисципліни
«ТЕОРІЯ МУЗИКИ І СОЛЬФЕДЖІО»

*для бакалаврів спеціальності
025 Музичне мистецтво*

Чернігів – 2023

УДК 378.147.091.322:78(072)

М 54

Рецензенти: **Мартинюк Тетяна Володимирівна,**
доктор мистецтвознавства, професор,
завідувач кафедри музичного мистецтва
і методик навчання
Університету Григорія Сковороди в Переяславі

Кондратенко Ірина Анатоліївна
кандидат мистецтвознавства,
доцент кафедри мистецьких дисциплін
Національного університету
«Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

Укладач: **Грицун Юлія Миколаївна,**
кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри
мистецьких дисциплін Національного університету
«Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

М 54   **Методичні рекомендації до самостійної роботи студентів з дисципліни «Теорія музики і сольфеджіо» для бакалаврів спеціальності 025 Музичне мистецтво / Укл. : Грицун Ю. М. Чернігів : НУЧК імені Т.Г. Шевченка, 2023. 24 с.**

*Рекомендовано до друку вченою радою
факультету дошкільної, початкової освіти і мистецтв
Національного університету
«Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка
(Протокол № 6 від 28.02.2023 р.)*

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	4
ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ТЕОРІЯ МУЗИКИ І СОЛЬФЕДЖІО».....	6
Тематичний план навчальної дисципліни «Теорія музики і сольфеджіо».....	6
Структура навчальної дисципліни	8
Методи поточного та підсумкового контролю.....	9
ТЕМАТИКА ТА МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО САМОСТІЙНИХ ЗАВДАНЬ.....	10
Змістовий модуль 1. Звук. Ритм. Метр. Інтервали.....	10
Тема 1. Музичний звук. Звукоряд. Нотний запис. Тривалості. Знаки альтерації. Система ключів	10
Тема 2. Ритм та метр. Такт. Затакт. Розмір. Різновиди метрів та розмірів.....	12
Тема 4. Темп. Агогіка. Динаміка	13
Тема 4. Інтервали. Класифікація. Обернення інтервалів. Енгармонізм інтервалів. Інтервали на ступенях ладу	14
Змістовий модуль 2. Лад і тональність. Тризвуки. Септакорди. Лади. Хроматизм	
Тема 5. Лад. Види мажору та мінору. Тональність. Кварто-квінтове коло	16
Тема 6. Акорди терцієвої будови. Тризвуки.....	17
Тема 7. Септакорди. Септакорди головних ступенів ладу	19
Тема 8. Діатонічні лади. Інші види ладів. Хроматизм	21
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА.....	23
ДОДАТОК	24

ПЕРЕДМОВА

Програма вивчення навчальної дисципліни «Теорія музики і сольфеджіо» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалавра напряму підготовки 025 Музичне мистецтво.

Метою викладання навчальної дисципліни є вдосконалення музично-теоретичної підготовки студента, формування музикознавчих знань і творчих умінь, що дозволять використовувати їх у практичній діяльності, знайомство з новітніми методологічними розробками в музично-теоретичній галузі для поглиблення знань і використанням у подальшій педагогічній діяльності.

Завдання курсу:

– ознайомити студентів з основами теорії музики, термінологією музичного мистецтва, загальними відомостями про системи нотацій;

– сформувати системні, повні знання в обсязі навчальної програми та використовувати їх у подальшій музично-педагогічній діяльності;

– сформувати логіку інтервальних, акордових, ладо-тональних музичних явищ;

– сприяти оволодінню теоретичними знаннями і практичними навичками для подальшого використання в педагогічній практиці;

– розвивати творчий потенціал на базі теоретичної підготовки.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні *знати*:

- термінологію музичного мистецтва;
- системні, повні знання в обсязі навчальної програми та використовувати їх у подальшій музично-педагогічній діяльності.

вміти:

- визначати на слух і відтворювати голосом музичні елементи або музичний приклад в цілому;
- визначати тонально-гармонічний розвиток музичного твору;
- читати ноти з аркушу та транспонувати як грою на інструменті так і проспівати, володіючи чіткою артикуляцією;
- підбирати акомпанемент до заданої мелодії, підбирати «на слух» музичний матеріал, необхідний для використання на музично-творчих, виховних діях.

Викладання дисципліни «Теорія музики і сольфеджіо» передбачає лекції та практичні заняття, які забезпечують формування професійних компетентностей у сфері роботи зі студентами з використанням у класі основного музичного інструменту. Важлива роль відводиться самостійній підготовці бакалаврів, в ході якої опрацьовується додаткова теоретична та нотна література.

Дані методичні рекомендації розроблені для самостійної роботи бакалаврів з дисципліни «Теорія музики і сольфеджіо», метою яких є активізація самостійності, розкриття творчого потенціалу студентів та більш ґрунтовне вивчення курсу.

ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ТЕОРІЯ МУЗИКИ І СОЛЬФЕДЖІО»

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ТЕОРІЯ МУЗИКИ І СОЛЬФЕДЖІО»

Змістовий модуль 1. ЗВУК. РИТМ. МЕТР. ІНТЕРВАЛИ

Тема 1. Музичний звук. Звукоряд. Нотний запис. Тривалості. Знаки альтерації. Система ключів.

Звук як фізичне явище. Музичний звук. Висота, тривалість, гучність, тембр музичних звуків. Діапазон та регістри. Звукоряд. Назва звуків та октав. Нотний запис музики. Історичні витоки нотації. Знаки альтерації. Тривалості. Паузи. Система ключів. Групування тривалостей в інструментальній та вокальній музиці. Знаки скорочення та спрощення нотного запису.

Тема 2. Ритм та метр. Такт. Затакт. Розмір. Різновиди метрів та розмірів.

Визначення ритму та метру, їх роль у музичних творах. Основні ритмічні одиниці. Такт. Затакт. Розмір. Різновиди метрів та розмірів. Мішані та перемінні розміри. Запис тривалостей в тактах простих та складних розмірів. Синкопа. Особливі види ритмічного поділу тривалостей.

Тема 3. Темп. Агогіка. Динаміка.

Визначення. Види темпу. Метроном. Динамічні відтінки. Терміни агогічних відхилень.

Тема 4. Інтервали. Класифікація. Обернення інтервалів. Енгармонізм інтервалів. Інтервали на ступенях ладу.

Інтервали – визначення. Ступенева величина інтервалів. Тонові величини інтервалів. Класифікація інтервалів: за часовим співвідношенням; за відношенням до октави; за слуховим враженням; за положенням в музичній системі; за положенням в тональності. Обернення інтервалів. Енгармонічна рівність інтервалів. Інтервали на ступенях натурального мажору та мінору. Інтервали на ступенях гармонічного мажору та мінору. Акустичне і ладове розв'язання інтервалів.

Змістовий модуль 2. ЛАД І ТОНАЛЬНІСТЬ. ТРИЗВУКИ. СЕПТАКОРДИ. ЛАДИ. ХРОМАТИЗМ

Тема 1. Лад. Види мажору та мінору. Тональність. Кварто-квінтове коло.

Загальне поняття ладу. Мажорний лад. Мінорний лад. Стійкі та нестійкі ступені. Натуральний, гармонічний та мелодичний види мажору та мінору. Визначення тональності. Літерне позначення тональностей. Кварто-квінтове коло. Паралельні тональності. Однойменні тональності. Енгармонізм тональностей.

Тема 2. Акорди терцієвої будови. Тризвуки.

Поняття про співзвуччя та акорди. Види акордів терцієвої будови. Квартсептакорди. Основний вид акорду та його обернення. Тризвук. Тризвуки домінантової групи, тризвуки субдомінантової групи. Головні та побічні тризвуки ладу. Тісне та широке розташування тризвуків.

Тема 3. Септакорди. Септакорди головних ступенів ладу.

Сім видів септакорду в залежності від внутрішньої структури. Будова. Позначення. Обернення септакордів: інтервальна структура, позначення. Домінантсептакорд (D₇) – обернення, розв'язання основного виду та обернень. Ввідні септакорди (II₇ VII₇) – обернення, розв'язання основного виду та обернень.

Тема 4. Діатонічні лади. Інші види ладів. Хроматизм.

Діатоніка. Діатонічний звукоряд. Діатонічні лади. Пентатоніка. Штучні лади. Хроматизм та його значення. Хроматична гама.

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма					заочна форма						
	усього	у тому числі				усього	у тому числі					
		л	п	лаб.	інд.		с.р.	л	п	лаб.	інд.	с.р.
Змістовий модуль 1. Звук. Ритм. Метр. Інтервали												
Тема 1. Музичний звук. Звукоряд. Нотний запис. Тривалості. Знаки альтерації. Система ключів.	14	2	2			10	16	2	-			14
Тема 2. Ритм та метр. Такт. Затакт. Розмір. Різновиди метрів та розмірів.	14	2	2			10	14	-	-			14
Тема 3. Темп. Агогіка. Динаміка.	12	-	2			10	12	-	-			12
Тема 4. Інтервали. Класифікація. Обернення інтервалів. Енгармонізм інтервалів. Інтервали на ступенях ладу.	16	2	2			12	16	-	2			14
<i>Разом за модулем 1</i>	56	6	8			42	58	2	2			54
Змістовий модуль 2. Лад і тональність. Тризвуки. Септакорди. Лади. Хроматизм.												
Тема 1. Лад. Види мажору та мінору. Тональність. Кварто-квінтове коло.	16	2	2			12	16	-	2			14
Тема 2. Акорди терцієвої будови. Тризвуки.	16	2	2			12	16	2	-			14
Тема 3. Септакорди. Септакорди головних ступенів ладу.	16	2	2			12	16	-	2			14
Тема 4. Діатонічні лади. Інші види ладів. Хроматизм.	16	2	2			12	14	-	-			14
<i>Разом за модулем 2</i>	64	8	8			48	62	2	4			56
Усього годин	120	14	16			90	120	4	6			110

МЕТОДИ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

Методи усного контролю: *індивідуальне та експрес-опитування.* Ці методи дають можливість перевірити ступінь засвоєння знань студентами, здатність до аргументації та сформованість мовленнєвих навичок. Оцінюючи відповідь, викладач керується такими критеріями: змістовність, правильність та чіткість відповіді.

Практичні методи: *виконання практичних завдань.* Проводиться на занятті. Оцінюючи виконання практичних завдань, викладач керується такими критеріями: правильність виконання, самостійність та правильність обґрунтування.

виконання самостійної роботи. Проводиться студентом самостійно. Оцінюючи виконання самостійних завдань, викладач керується такими критеріями: правильність виконання, самостійність, робота з додатковою теоретичною та нотною літературою.

Методи самоконтролю: уміння самостійно проаналізувати, оцінити власну підготовку. Оцінюючи ставлення студента до своєї роботи викладач керується такими критеріями: повнота та адекватність самооцінки.

Письмова робота за результатами модульного контролю. Відповідно до програми навчальної дисципліни викладач проводить письмові роботи за результатами вивчення кожного змістового модуля. Письмова робота включає теоретичні питання та практичні завдання.

Підсумкова контрольна робота проводиться за результатами вивчення першого та другого змістових модулів. Вона включає 1 теоретичне (усна відповідь на питання) та 2 практичних завдання (письмове, спів та гру на музичному інструменті).

ТЕМАТИКА ТА МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО САМОСТІЙНИХ ЗАВДАНЬ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ЗВУК. РИТМ. МЕТР. ІНТЕРВАЛИ

ТЕМА 1. МУЗИЧНИЙ ЗВУК. ЗВУКОРЯД. НОТНИЙ ЗАПИС. ТРИВАЛОСТІ. ЗНАКИ АЛЬТЕРАЦІЇ. СИСТЕМА КЛЮЧІВ

■ *План*

1. Музичний звук.
2. Діапазон. Регістри.
3. Звукоряд. Октави.
4. Історичні витоки нотації.
5. Нотне письмо.
6. Знаки скорочення та спрощення нотного запису.

Значення звуку як фізичне явлення та як графічне відображення. Складові звуку: висота, гучність, тембр, тривалість, що визначають фізичний характер музичного звуку.

Поняття «звукоряд», «октава», інформація про кількість октав, їх назву, правила скороченого запису.

Загальний обсяг музичної звукової системи та діапазон різних музичних інструментів.

Історичні витоки нотації, розвиток нотного письма. Реформа Гвідо Аретинського (995-1050).

Ознайомлення з системою ключів, тривалостями, паузами, знаками альтерації. Групування тривалостей в інструментальній та вокальній музиці.

Будування та рахування діатонічного та хроматичного півтону та тону.

Прийоми запису скорочення та спрощення нотного тексту.

Завдання для самостійної роботи

1. Побудувати ноти у даних октавах: g^4 , f^2 , d , Cis , B_1 , h^3 , Es_2 , As , Dis_1 , fis^1 . Знайти на фортепіано.

2. Підписати літерні позначення нот:

3. Побудувати наступні ноти та грати на фортепіано:

а) опустивши на хроматичний півтон: a , As , d^3 , f^1 , ces^2 , Gis_1 , D_2 ;

б) піднявши на хроматичний тон: c , B , ges^2 , E_1 , $Deses$, f^3 ;

в) опустивши на діатонічний тон: dis^2 , a^1 , H_2 , Cis , gis^3 , as ;

г) піднявши на діатонічний півтон: es , Fes , ais^2 , b^1 , g^3 , $Cisis_2$.

4. Побудувати наступні ноти, грати на фортепіано:

а) у басовому ключі:

б) у альтовому ключі До:

в) у скрипковому ключі:

Рекомендована література

Основна: 2, 4, 5, 6, 7.

Додаткова: 3, 6.

ТЕМА 2. РИТМ ТА МЕТР. ТАКТ. ЗАТАКТ. РОЗМІР. РІЗНОВИДИ МЕТРІВ ТА РОЗМІРІВ

План

1. Ритм. Метр.
2. Основні ритмічні одиниці. Такт. Затакт.
3. Розмір.
4. Синкопа. Особливі види ритмічного поділу тривалостей.

Ритм, сумірність тривалостей. Метр, метричні стопи. Значення ритму та метру у музичних творах.

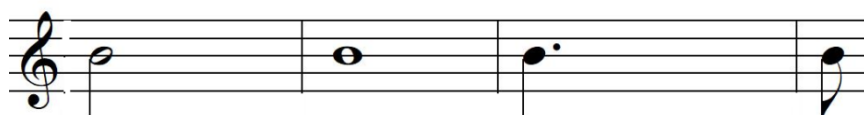
Розподіл музичної тканини на основні ритмічні одиниці, поняття такту та затакту.

Види розміру, класифікація: прості, складні (однорідні та мішані), перемінні. Запис тривалостей в тактах простих та складних розмірів.

Ритмічна фігура синкопа, види синкоп: міжтактова, внутрішньотактова (внутрішньодольова). Правила групування. Особливі види ритмічного поділу тривалостей: триоль, квартоль, квінтоль, септоль, дуоль, квартоль. Правила запису.

Завдання для самостійної роботи

1. Знайти музичні приклади на прості, складні, мішані, перемінні розміри, продиригувати.
2. Написати синкопи різними тривалостями у наступних розмірах: 3/8, 4/4, 6/8, 4/2, 2/4.
3. Написати триолі, квартолі, квінтолі, септолі рівні наступними тривалостям:

4. Знайти музичні приклади на синкопи, триолі, квартолі, квінтолі, септолі, дуолі, квартолі.

Рекомендована література

Основна: 2, 4, 5, 6, 7.

Додаткова: 3, 6.

ТЕМА 3. ТЕМП. АГОГІКА. ДИНАМІКА

■ План

1. Темп. Види темпу. Метроном. Агогіка.
2. Динаміка. Динамічні відтінки.

Визначення терміну «Темп», класифікація: повільні, помірні та швидкі. Запис темпів італійськими термінами. Позначення поступового змінювання темпу. Терміни для уточнення відтінків руху. Метроном – винахід віденського механіка І.Н. Мельцеля для показу точного темпу виконання. Значення темпу у музиці.

Відхилення від темпу з художньою метою – агогіка. Терміни агогічних відхилень.

Динаміка – сила звучності. Динамічні відтінки. Акценти. Позначення: італійські терміни, скорочене позначення. Агогічні відхилення у поєднанні зі змінами динаміки.

Завдання для самостійної роботи

1. Написати таблицю основних повільних, помірних та швидких темпів. Виписати італійські терміни для уповільнення темпу, для прискорення темпу.
2. Намалювати динамічну шкалу від *ppp* до *fff*.
3. Заповнити таблицю.

Prestissimo	
non troppo	
incalzando	
stentando	
pochettino	
Grave	
	Зручно
	Важко
	Дуже швидко
	завжди
	стрімко
	в минулому темпі

4. Знайти музичні приклади на різні темпи. Знайти музичні приклади агогічних відхилень у поєднанні із змінами динаміки.

Рекомендована література

Основна: 2, 4, 5, 6, 7.

Додаткова: 3, 6.

ТЕМА 4. ІНТЕРВАЛИ. КЛАСИФІКАЦІЯ. ОБЕРНЕННЯ ІНТЕРВАЛІВ. ЕНГАРМОНІЗМ ІНТЕРВАЛІВ. ІНТЕРВАЛИ НА СТУПЕНЯХ ЛАДУ

■ План

1. Інтервали. Класифікація інтервалів.
2. Обернення інтервалів.
3. Енгармонічна рівність інтервалів.
4. Інтервали на ступенях ладу.
5. Акустичне і ладове розв'язання інтервалів.

Визначення, ступенева та тонова величина інтервалів. Класифікація за часовим співвідношенням; за відношенням до октави; за положенням в музичній системі; за слуховим враженням (фонізмом); за положенням в тональності.

Обернення інтервалів. Процес обернення простих та складних інтервалів.

Енгармонічна рівність інтервалів, два способи енгармонізму інтервалів. Нотний запис енгармонічних інтервалів.

Будова інтервалів від звуку та в тональності. Будова інтервалів на ступенях натуральних ладів. Будова інтервалів на ступенях гармонічних ладів. Акустичне та ладове розв'язання інтервалів: рух голосів.

Завдання для самостійної роботи

1. Побудувати інтервали від наступних нот, зробити всі варіанти енгармонізму:

ч5 м2 в7 м34 м6 ч4 з62 в3 зм7 в6 ч5 з65 м2 зм4 в3 в9 з64 м7 ч11 зм7

м7 в3 зм4 ч8

2. Визначити наступні інтервали та зробити обернення:

3. Побудувати та розв'язати м2, в6, ч4, м7 у *D-dur*; в2, в3, м6, ч5 у *g-moll*; в7, м3, ч5, в6 у *A-dur*. Грати на фортепіано, співати.

4. Побудувати та зробити акустичне розв'язання секунди, септими та кварта від нот *f* та *h*.

Рекомендована література

Основна: 2, 4, 5, 6, 7.

Додаткова: 3, 6.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. ЛАД І ТОНАЛЬНІСТЬ. ТРИЗВУКИ. СЕПТАКОРДИ. ЛАДИ. ХРОМАТИЗМ

ТЕМА 5. ЛАД. ВИДИ МАЖОРУ ТА МІНОРУ. ТОНАЛЬНІСТЬ. КВАРТО-КВІНТОВЕ КОЛО

План

1. Визначення терміну «лад». Види мажору та мінору.
2. Визначення тональності. Кварто-квінтове коло.
3. Паралельні тональності.
4. Однойменні тональності.
5. Енгармонізм тональностей.

Загальне поняття ладу. Стійкі та нестійкі ступені натурального мажорного ладу та натурального мінорного ладу з їх розв'язанням, позначення та назва ступенів. Гармонічний та мелодичний мажор, гармонічний та мелодичний мінор – інтервальна структура.

Тональність. Літерне позначення тональностей. Кварто-квінтове коло: система будови мажорних та мінорних тональностей, порядок наростання ключових знаків (дізів та бемолів).

Визначення та будова паралельних тональностей, однойменних та енгармонічно-рівних. Принцип енгармонічної заміни тональностей. Ключові позначення енгармонічно-рівних тональностей.

Завдання для самостійної роботи

1. Побудувати у тональностях *As-dur* та *g-moll* нестійкі звуки та зробити їх розв'язання. Грати на фортепіано, співати.

2. Побудувати натуральний мажор від ноти *g*, натуральний мінор від ноти *d*, гармонічний мажор від ноти *h*, гармонічний мінор від ноти *es*, мелодичний мажор від ноти *gis*, мелодичний мінор від ноти *as*. Грати на фортепіано, співати.

3. Побудувати та заграти на фортепіано паралельні тональності: *h-moll-?*, *Ges-dur-?*, *fis-moll-?*, *Ces-dur-?*; однойменні тональності: *F-dur-?*, *as-moll-?*, *B-dur-?* *fis-moll-?*; енгармонічно-рівні тональності: *Ges-dur-?*, *Ces-dur-?*, *dis-moll-?*, *gis-moll-?*

4. Знайти музичні приклади на різні види мажору та мінору.

Рекомендована література

Основна: 2, 4, 5, 6, 7.

Додаткова: 3, 6.

ТЕМА 6. АКОРДИ ТЕРЦІЄВОЇ БУДОВИ. ТРИЗВУКИ

■ План

1. Структура акордів терцієвої будови.
2. Тризвук. Обернення.
3. Тризвуки на ступенях ладу.
4. Тісне та широке розташування тризвуків.

Поняття про співзвуччя та акорди. Терцієвий принцип будови. Акордові звуки. Акорди з квартовою структурою – квартсептакорди: будова, застосування у професійній музиці (музичні приклади).

Чотири види тризвуку – будова, позначення. Обернення тризвуків: інтервальна структура, позначення.

Тризвуки на ступенях натурального мажору та натурального мінору. Тризвуки на ступенях гармонічного мажору та гармонічного мінору. Тризвуки домінантової групи, тризвуки субдомінантової групи. Головні та побічні тризвуки ладу. Розв'язання нестійких тризвуків.

Тісне та широке розташування тризвуків – відстань між голосами.

Завдання для самостійної роботи

1. Побудувати від нот *a, d, b, es* мажорний, мінорний, збільшений та зменшений тризвуки, обернення мажорного, мінорного, зменшеного та збільшеного тризвуків. Грати на фортепіано. Співати.

2. Визначити тризвуки та обернення тризвуків

3. В яких тональностях дані тризвуки є T_{53} , S_{53} , D_{53} , T_6 , S_6 , D_6 , T_{64} , S_{64} , D_{64} . Підписати.

4. Побудувати від нот *e, ges, b, f* зменшений тризвук, визначити тональність та розв'язати; від нот *d, cis, fis, h* збільшений тризвук, визначити тональність та розв'язати. Грати на фортепіано. Співати.

Рекомендована література

Основна: 2, 4, 5, 6, 7.

Додаткова: 3, 4, 6.

ТЕМА 7. СЕПТАКОРДИ. СЕПТАКОРДИ ГОЛОВНИХ СТУПЕНІВ ЛАДУ

■ План

1. Будова септакордів.
2. Обернення септакордів.
3. Домінантсептакорд (D₇). Будова, обернення, розв'язання.
4. Ввідні септакорди (VII₇, II₇). Будова, обернення, розв'язання.

Сім видів септакорду в залежності від внутрішньої структури (визначається інтервалом септими, що утворюється між крайніми звуками, та тризвуччям, що лежить в основі): будова, акордові звуки. Будова септакордів у неповному виді (з пропущеною терцією чи квінтою), будова септакордів з квартою.

Обернення септакордів терцієвої структури: інтервальна структура, позначення.

Септакорди мажорного ладу, септакорди мінорного ладу: структура та функціональне значення.

Домінантсептакорд (представник домінантової функції) – будова (малий мажорний септакорд), позначення, розв'язання, застосування в професійній музиці. Обернення домінантсептакорду – будова, позначення, розв'язання.

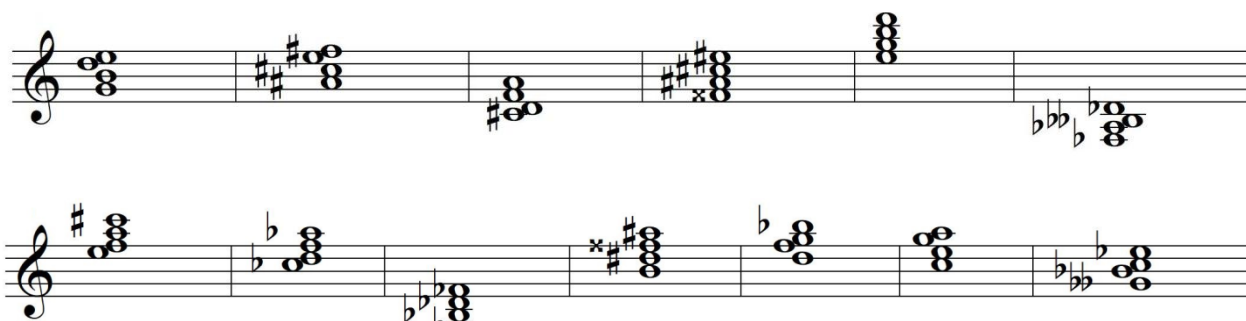
Ввідний септакорд VII ступеню (представник домінантової функції) – будова (зменшений септакорд) позначення, розв'язання, застосування в професійній музиці. Обернення – будова, позначення, два види розв'язання (безпосередньо у тоніку та через домінантову функцію).

Ввідний септакорд II ступеню (представник субдомінантової гармонії) – будова (малий септакорд із зменшеною квінтою у гармонічному мажорі та зменшений септакорд у гармонічному мінорі), позначення, розв'язання, застосування в професійній музиці. Обернення – будова, позначення, два види розв'язання (безпосередньо у тоніку та через домінантову функцію).

Завдання для самостійної роботи

1. Визначити септакорди та обернення септакордів

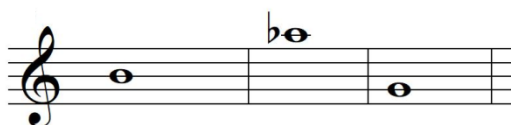
2. Побудувати в тональностях *B-dur*, *g-moll*, *As-dur*, *fis-moll*, *H-dur*, *gis-moll* домінантовий септакорд та ввідні септакорди, розв'язати. Грати на фортепіано. Співати.

3. Побудувати від нот *g*, *h*, *as*, *e* домінантовий септакорд та ввідні септакорди, визначити тональність, побудувати, зробити обернення. Грати на фортепіано. Співати.

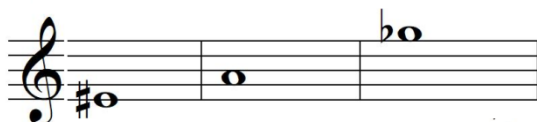
4. Побудувати сім видів септакорду. Запропоновані ноти є квінтовым тоном

терційним тоном:

секундовим тоном:

Рекомендована література

Основна: 2, 4, 5, 6, 7.

Додаткова: 3, 4, 6.

ТЕМА 8. ДІАТОНІЧНІ ЛАДИ. ІНШІ ВИДИ ЛАДІВ. ХРОМАТИЗМ

■ План

1. Діатоніка. Діатонічні лади. Пентатоніка.
2. Перемінний лад.
3. Інші види ладів.
4. Штучні лади.
5. Хроматизм. Хроматична гама.

Діатоніка – походження, музичний термін. Діатонічний звукоряд. Діатонічні лади: іонійський, дорійський, фригійський, лідійський, міксолідійський, еолійський, локрійський – будова, приклади у народній музиці, застосування у професійній музиці.

Пентатоніка – діатонічний п'ятиступеневий звукоряд. Мажорна та мінорна пентатоніка. Будова, застосування.

Перемінний лад.

Штучні лади: збільшений лад – шестиступенева цілотнова гама; зменшені лади (полутон-тон), лад Римського-Корсакова; лад Шостаковича – будова, музичні приклади.

Хроматизм та його значення. Прохідні та допоміжні хроматичні звуки. Правопис хроматичної гама. Будова хроматичного звукоряду у мажорі. Будова хроматичного звукоряду у мінорі. Застосування у професійній музиці.

Завдання для самостійної роботи

1. Побудувати від нот *as*, *g*, *e* діатонічні лади. Грати на фортепіано. Співати.

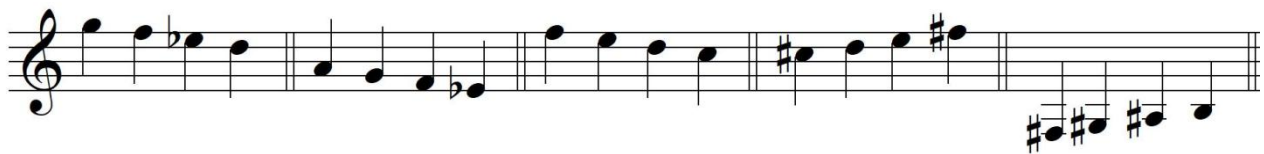
2. Які знаки альтерації мають наступні діатонічні лади:

- а) дорійський з тонікою *a*;
- б) фригійський з тонікою *ges*;
- в) лідійський з тонікою *h*;
- г) міксолідійський з тонікою *b*.

3. Визначити діатонічні лади (окрім іонійського та еолійського) по верхньому тетрахорду:

по нижньому тетрахорду:

4. Побудувати хроматичний звукоряд в мажорі від нот *a*, *e*, *des*; побудувати хроматичний звукоряд у мінорі від нот *gis*, *h*, *f*.

Рекомендована література

Основна: 2, 4, 5, 6, 7.

Додаткова: 3, 4, 6.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна література

1. Андрєєва О. Основи музичної грамоти. Вид. 5-те випр. і допов. К. : Музична Україна, 1993 136 с. : нот.
2. Васильєва Л. Гармонія і сольфеджіо. Миколаїв : «РАЛ-поліграфія», 2020. 254 с.
3. Виноградов Г. Елементарна теорія музики і сольфеджіо: учбовий посібник. Ч. 1-2. К. : Музична Україна, 1969. 198 с.
4. Калашник М. Уроки елементарної теорії музики: навчальний посібник. Харків : Фактор, 2004. 352 с.
5. Павлюченко С. Елементарна теорія музики: посіб. для муз. шк. та уч-щ. К. : Музична Україна, 1980. 158 с.
6. Побережна Г. Загальна теорія музики: підручник. – К. : Вища школа, 2004. 303 с.
7. Смаглій Г. Основи теорії музики: [підручник для навчальних закладів освіти, культури і мистецтв]. 2-ге вид., допов. і переробл. Х. : Факт, 2001. 384 с.

Додаткова

1. Барська З. Барви української народної пісні: хрестоматія. Тернопіль : Навчальна книга. Богдан, 2004. 180 с.
2. Горемичкін А. Основи музичної мови. Підручник-дослідження з методики викладання музично-теоретичних дисциплін в системі музично-педагогічної освіти. Мелітополь: МДПУ, 2005. 161 с.
3. Поляковська С. Використання довідникових матеріалів з музичної грамоти: для абітурієнтів вищ. навч. закладів культ. і мистецтв І-ІІ рівнів акред. / уклад. С. П. Поляковська. Вінниця : Нова Книга, 2012. 40 с.
4. Скорик М. Структура і виражальна природа акордики в музиці ХХ ст. К.: Музична Україна, 1983. 160 с.
5. Шип С. Музична форма від звуку до стилю: навчальний посібник. К. : Заповіт, 1998. 367 с.
6. Юцевич Ю. Музика: словник-довідник. Тернопіль : Навчальна книга. Богдан, 2003. 352 с. : 77 нотних прикладів та малюнків.

ДОДАТОК

Орієнтовний перелік творів для розгляду

1. Барвінський В. Твори для фортепіано (за вибором).
2. Барток Б. Мікрокосмос зошит 5.
3. Бах І. С. Токата *e-moll*.
4. Бетховен Л. Екосези.
5. Гріг Е. Ліричні п'єси.
6. Дебюссі К. Прелюдії.
7. Дремлюга М. Прелюд *Fis-dur*.
8. Косенко В. Мазурки ор. 3.
9. Косенко В. 11 етюдів в формі старовинних танців.
10. Лисенко М. Експромт. Елегія.
11. Леонтович М. Хор русалок «Ой гори, ой світи» з опери «На русалчин Великдень».
12. Лисенко М. Увертюра з опери «Тарас Бульба».
13. Ліст Ф. Втіха №4, 5. Ноктюрни *E-dur*, *A-dur*. Забутий вальс. Експромт.
14. Мендельсон Ф. Пісні без слів.
15. Ревуцький Л. Три прелюдії тв. 4.
16. Степовий. Маленька поема. Прелюд.
17. Скорик М. Дванадцять прелюдій та фуг.
18. Шопен Ф. Ноктюрни. Вальси. Полонези.
19. Штогаренко А. Музичні моменти.
20. Шуберт Ф. Фантастичні п'єси.
21. Шуман Р. Новелета *F-dur*.

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ВИДАННЯ

ГРИЦУН Юлія Миколаївна

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
до самостійної роботи студентів
з дисципліни

ТЕОРІЯ МУЗИКИ І СОЛЬФЕДЖІО

для бакалаврів спеціальності
025 Музичне мистецтво

Технічний редактор	<i>О. Клімова</i>
Комп'ютерна верстка та макетування	<i>О. Клімова</i>
Комп'ютерний набір	<i>Ю. Грицун</i>

*Свідоцтво про державну реєстрацію
друкованого засобу масової інформації
серія КВ № 23743-13583 ПР від 06.02.2019 р.*

Підписано до друку 28.03.2023 р. Формат 60 x 84 1/16.
Ум. друк. арк. 1,4. Обл.-вид. арк. 0,63. Зам. № 018.
Редакційно-видавничий відділ НУЧК імені Т. Г. Шевченка,
14013, м. Чернігів, вул. Гетьмана Полуботка, 53,
тел. 941-102, nuchk.tipograf@gmail.com

